

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Кафедра теорії та історії держави та права**

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни «Поліцейська деонтологія»
обов'язкових компонент освітньої програми
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
262 Правоохоронна діяльність (поліцейські)

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 14.08.2024 № 8

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 13.08.2024 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри теорії та історії держави та права (протокол від 12.08.2024 № 1).

Розробники:

1. Професор кафедри теорії та історії держави та права ХНУВС, кандидат юридичних наук Невзоров І.Л.

Рецензенти:

1. Професор кафедри міжнародного та європейського права юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, доктор юридичних наук, професор Гавриленко О. А.
2. Завідувач кафедри конституційного і міжнародного права та прав людини Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент Гудзь Т. І.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Шифри та назви галузі знань, код та назва спеціальності, ступень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 3 Загальна кількість годин – 90 годин Кількість тем – 6	26 Цивільна безпека 262 Правоохоронна діяльність бакалавр	Навчальний курс - 1 Семестр - 1 Види контролю: залік
Розподіл навчальної дисципліни за видами занять:		
денна форма навчання Лекції – 12 годин Семінарські заняття – 18 годин Самостійна робота – 60 годин	заочна форма навчання Лекції – 4 години Семінарські заняття – 6 годин Самостійна робота – 80 годин	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Поліцейська деонтологія» є сприяння становленню сучасного всебічно розвинутого висококваліфікованого фахівця для підрозділів Національної поліції України, засвоєння основних аспектів поліцейської діяльності, вимог до професійної діяльності та напрацювання умінь та навичок застосовувати отримані знання при реалізації практичних завдань, а також формування загальної культури правоохоронців, розширення їх юридичного світогляду, надання основи для вирішення конфліктних та інших проблемних ситуацій у майбутній професійній діяльності та закладання основи належної поведінки працівника органів поліції.

Завданнями вивчення дисципліни «Поліцейської деонтології» є:

- вивчення обумовлених соціальною практикою проблем необхідної поведінки працівників поліції, представників окремих професійних груп, виявлення основоположних принципів, норм їх поведінки в різних системах відносин (щодо об'єкта діяльності, суспільства, держави, закону, власної професійної групи) з метою підвищення ефективності результатів діяльності, зростання авторитету правоохоронних органів на основі дотримання деонтологічних норм;

- виявлення несприятливих моральних та інших факторів, що знижують ефективність роботи окремих працівників або професійних мікрогруп через невинуватну напругу, викликану недотриманням поліцейськими службовцями загальнолюдських, макрогрупових або групових

- професійних норм чи кодексів поведінки у взаємовідносинах з об'єктом діяльності;

- вивчення й оптимізація системи взаємовідносин у професійній групі

між її окремими елементами (особистостями, групами, колегами, начальниками, підпорядкованими особами);

– усунення шкідливих наслідків професійних помилок, відхилень від норм необхідної поведінки, запобігання фактам неповноцінної професійної діяльності;

– запровадження міжнародних норм поліцейської деонтології, прогресивних принципів службової етики і правил у повсякденну службову діяльність та поведінку працівників поліції шляхом реалізації наукових розробок, створення науково-методичної бази, вивчення і творчого осмислення вітчизняного та зарубіжного досвіду деонтологічної підготовки кадрів, їх професійного розвитку, ефективного вирішення проблем роботи з персоналом служб та підрозділів поліції.

Міждисциплінарні зв'язки: Навчальна дисципліна «Поліцейська деонтологія» пов'язана із такими суспільними науками як: філософія, етика, естетика, соціологія, соціальна психологія, прикладна психологія та іншими, оскільки вона містить в собі елементи цих наук. Більшою мірою предметний зв'язок простежується між юридичною деонтологією і такими прикладними науками, як правнича етика, правова естетика, правова психологія, тобто тими науками, що виникли на стику юриспруденції і зазначених вище суспільних наук.

Віднесення поліцейської деонтології до теоретико-прикладних навчальних дисциплін пояснюється тим, що вона має стрижнем свого поглибленого вивчення професійно-правову поведінку працівників поліції, їх фахову (професійну) свідомість і культуру, гармонійно поєднану з інтелектуальною, духовною, моральною, психологічною, політичною, акторською, фізичною та бойовою культурою.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен **знати:**

– предмет та методологію поліцейської деонтології. Здобувачі повинні знати, що поліцейська деонтологія як навчальна дисципліна включає в себе вивчення етичних норм і принципів, що регулюють поведінку працівників поліції. Вони мають розуміти методологічні основи цієї дисципліни, включаючи основні правничі категорії та загальні закономірності поліцейської діяльності. Вивчення правових термінів та категорій, що використовуються в поліцейській деонтології, допоможе здобувачам орієнтуватися у спеціалізованій літературі та правових документах;

– міжнародні стандарти та етичні кодекси, які регулюють діяльність поліцейських, зокрема кодекси поведінки та основні принципи застосування сили. Це допоможе їм орієнтуватися у глобальних практиках та адаптувати їх до національного контексту. Вивчення аспектів правової та загальної культури поліцейського включає знання про правові норми, етичні стандарти та моральні обов'язки працівників поліції. Це також включає розуміння дисциплінарної відповідальності поліцейських та їх ролі у забезпеченні правопорядку.

– етичні принципи, які лежать в основі поліцейської діяльності, зокрема, знання про законність, правопорядок, правозастосування та дисциплінарну

відповідальність. Це допоможе їм діяти у відповідності до встановлених норм та стандартів у професійній діяльності.

Вміти:

– здобувачі повинні вміти відтворювати основні поняття та категорії поліцейської деонтології, що забезпечить їм базові знання для подальшого професійного розвитку;

– аналізувати нормативно-правові акти, розуміти деонтологічні стандарти та правильно застосовувати їх у практичній діяльності. Це включає вміння юридично коректно оцінювати правові явища та мислити правовими категоріями.

– готувати доповіді, самостійно працювати з нормативним матеріалом та навчальною літературою. Це також включає вирішення ситуативних завдань та визначення правової позиції у професійній діяльності, орієнтуючись на проблемні питання;

– застосовувати набуті знання та навички у процесі вивчення інших юридичних дисциплін та на практиці. Це включає збагачення власної професійної правової культури та юридичних знань через самоосвіту та самовдосконалення.

Ці завдання спрямовані на всебічний розвиток професійних компетенцій майбутніх працівників поліції, їхню готовність до ефективного виконання службових обов'язків, а також на виховання високих морально-етичних стандартів у їхній діяльності.

Програмні компетентності:

Програмні компетентності, які формуються при вивченні навчальної дисципліни:		
Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у галузі правничої діяльності.	
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК-1	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
	ЗК-2	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
	ЗК-5	Здатність вчитися й оволодівати сучасними знаннями.
	ЗК-6	Усвідомлення рівних можливостей та гендерних проблем.
	ЗК-10	Здатність реалізувати свої права й обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
	ЗК-11	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та

		форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)	СК-1	Усвідомлення функцій держави, форм реалізації цих функцій, правових основ правоохоронної діяльності; дотримання основних принципів реалізації правоохоронної функції держави.
	СК-3	Здатність професійно оперувати категоріально понятійним апаратом права і правоохоронної діяльності.
	СК-4	Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань та навичок у професійній діяльності.
	СК-5	Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати правову інформацію з різних джерел.
Результати навчання (РН)	РН-1	Розуміти історичний, економічний, технологічний і культурний контексти розвитку правоохоронної діяльності.
	РН-3	Збирати необхідну інформацію з різних джерел, аналізувати і оцінювати її.
	РН-6	Розуміти принципи і мати навички етичної поведінки, соціально відповідальної та свідомої діяльності у сфері правоохоронної діяльності.

3. Програма навчальної дисципліни

ТЕМА № 1. «Поліцейська деонтологія як навчальна дисципліна».

Поліцейська деонтологія як складова юридичної деонтології. Поняття і ознаки поліцейської деонтології як навчальної дисципліни.

Історія виникнення та етапи становлення поліцейської деонтології. Основні завдання і функції поліцейської деонтології.

Предмет поліцейської деонтології та його структура. Нормативні основи поліцейської деонтології. Методологія, принципи, функції та завдання поліцейської деонтології.

Зв'язок поліцейської деонтології з іншими юридичними та суспільними дисциплінами. Значення вивчення поліцейської деонтології для правоохоронців.

ТЕМА № 2. «Поліцейська діяльність: ознаки, витоки, види та принципи».

Походження та зміст поняття «поліція». Поняття поліцейської діяльності, її ознаки, види та принципи. Суб'єкти і об'єкти поліцейської діяльності: поняття, види. Поняття поліцейської діяльності. Співвідношення поліцейської діяльності та правоохоронної діяльності. Генезис поліцейської діяльності. Зміст, система та види поліцейської діяльності. Форми і методи здійснення поліцейської діяльності.

Суб'єкти і об'єкти поліцейської діяльності: поняття, види та принципи. Національна поліція України як суб'єкт поліцейської діяльності. Поняття Національної поліції України, система та структура її органів.

Поняття про внутрішній імператив службового обов'язку як важливої категорії поліцейської деонтології. Правові цінності як чинник формування внутрішнього імперативу службового обов'язку працівника органів поліції.

Принципи та завдання діяльності Національної поліції України. Діяльність органів Національної поліції України в умовах воєнного стану.

Забезпечення прав і свобод людини в поліцейській діяльності. Гендерна рівність в органах Національної поліції. Напрями сприяння гендерній рівності в поліцейській діяльності. Поліцейський омбудсмен.

ТЕМА № 3. «Національні та міжнародні деонтологічні стандарти професійної діяльності поліції».

Міжнародні стандарти професійної діяльності юристів: загальна характеристика. Аспекти формування поняття «стандарти діяльності». Міжнародні та європейські етичні стандарти правоохоронної діяльності. Деонтологічні стандарти організації та діяльності Національної поліції України. Морально-етичні стандарти професійної діяльності поліції іноземних держав.

Міжнародні стандарти поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку. Деонтологічні документи у сфері охорони правопорядку. Резолюція 34/169 (1979) Генеральної Асамблеї ООН «Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку».

Основні принципи застосування сили та вогнепальної зброї. Резолюція №690 (1979) Парламентської асамблеї Ради Європи «Декларація про поліцію». Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб (1996).

ТЕМА № 4. «Основи професійної етики поліцейського».

Основні положення професійної етики працівників органів поліції. Етика і мораль. Функції, цінності, принципи і норми моралі.

Етичні норми поліцейської діяльності: загальні вимоги. Етичні засади окремих слідчих дій та оперативно-розшукових заходів в діяльності поліції.

Етика поліцейського спілкування з населенням. Ділове спілкування працівника поліції з іноземними громадянами. Взаємодія поліції з громадськістю та іншими державними органами.

Інститут Community policing: генезис і сучасність. Підзвітність і прозорість поліцейської діяльності громадянському суспільству. Тактика ділового спілкування поліцейського з населенням в умовах дії воєнного стану.

ТЕМА № 5. «Професійна культура поліцейського».

Культура суспільства та людини. Особливості професійної культури. Поняття та види професійної культури працівників поліції. Професійний обов'язок, дисципліна і законність у діяльності органів поліції. Правова культура працівника поліції: поняття та її види.

Політична та інформаційна культура працівника поліції.

Психологічна культура поліцейського, її структура. поняття психіки й психічного складу особи: інтелект, почуття (емоції), воля. Важливість психологічної підготовки поліцейських для вирішення тактично-оперативних завдань в умовах воєнного стану. Естетична культура поліцейського.

Моральна культура поліцейського: поняття та структура, культура моральної свідомості та культура моральної поведінки поліцейського.

ТЕМА № 6. «Соціальні конфлікти та професійна деформація працівника поліції та шляхи її подолання».

Структура та динаміка конфлікту. Соціальні конфлікти та їх прояв у сфері поліцейської діяльності. Роль ризику у професійній діяльності поліцейського та управління ним в умовах воєнного стану. Формування психологічного клімату в колективі. Шляхи подолання конфліктів у поліцейській діяльності.

Професійна правосвідомість працівника поліції. Поняття професійної деформації поліцейського. Причини й умови професійної деформації поліцейського. Основні напрями профілактики та подолання професійної деформації поліцейського.

4. Структура навчальної дисципліни

4.1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Тема № 1 Поліцейська деонтологія як навчальна дисципліна.	8	2	2			4	Залік
Тема № 2 Поліцейська діяльність: ознаки, витоки, види та принципи.	18	2	4			12	
Тема № 3 Національні та міжнародні деонтологічні стандарти професійної діяльності поліції.	16	2	2			12	
Тема № 4 Основи професійної етики поліцейського.	14	2	2			10	
Тема № 5 Професійна культура поліцейського.	16	2	4			10	

Тема № 6 Соціальні конфлікти та професійна деформація працівника поліції та шляхи її подолання.	18	2	4			12	
Всього	90	12	18			60	

**4.1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами
(заочна форма навчання)**

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Тема № 1 Поліцейська деонтологія як навчальна дисципліна.	10	2	2			6	Залік
Тема № 2 Поліцейська діяльність: ознаки, витоки, види та принципи.	16	2	2			12	
Тема №3 Національні та міжнародні деонтологічні стандарти професійної діяльності поліції.	18	-	2			16	
Тема № 4 Основи професійної етики поліцейського.	14	-	2			12	
Тема № 5 Професійна культура поліцейського.	16	-	2			14	
Тема № 6 Соціальні конфлікти та професійна деформація працівника поліції та шляхи її подолання.	16	-	2			14	
Всього	90	4	12			74	

4.1.2. Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

Перелік питань до тем навчальної дисципліни			Література:
Тема № 1. Поліцейська деонтологія як навчальна дисципліна.			Основна: 1, 2, 4, 6, 7-11, 16-20. Додаткова: 3, 6, 15, 16, 17, 18, 20, 23, 29, 30, 31.
		1. Методологія поліцейської деонтології. 2. Нормативні основи поліцейської деонтології. 3. Зв'язок поліцейської деонтології з іншими юридичними та суспільними дисциплінами.	
Тема № 2. Поліцейська діяльність: ознаки, витоки, види			Основна: 1, 4, 6-9.

	та принципи.	16-20.
	1. Поняття про внутрішній імператив службового обов'язку як важливої категорії поліцейської деонтології. 2. Правові цінності як чинник формування внутрішнього імперативу службового обов'язку працівника органів поліції. 3. Форми і методи здійснення поліцейської діяльності.	Додаткова: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 11, 16, 17, 18, 19, 20, 23, 25.
	Тема № 3. Національні та міжнародні деонтологічні стандарти професійної діяльності поліції.	Основна: 1, 3, 6-9, 16-20
	1. Міжнародні стандарти поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку. 2. Резолюція № 690 (1979) Парламентської асамблеї Ради Європи «Декларація про поліцію». 3. Резолюція 34/169(1979) Генеральної Асамблеї ООН "Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку". 4. Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб (1996).	Додаткова: 1, 2, 3, 4, 6, 7, 11, 19, 22, 24, 30, 31.
	Тема № 4: Основи професійної етики поліцейського.	Основна: 1, 3, 6, 9, 16-20.
	1. Етика і мораль. Функції, цінності, принципи і норми моралі. 2. Ділове спілкування працівника поліції з іноземними громадянами. 3. Взаємодія поліції з громадськістю та іншими державними органами.	Додаткова: 3, 9, 12, 10, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 29, 30, 31.
	Тема № 5. Професійна культура поліцейського.	Основна: 1, 6, 8, 16-20.
	1. Службовий етикет працівника поліції. 2. Моральні відносини у поліцейському колективі. Поняття службового колективу поліції. 3. Етикет керівника.	Додаткова: 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 28, 29, 30, 31.
	Тема № 6. Соціальні конфлікти та професійна деформація працівника поліції та шляхи її подолання.	Основна: 2-11, 16-20.
	1. Структура та динаміка конфлікту. 2. Методи запобігання конфліктам. 3. Форми професійної деформації поліцейського.	Додаткова: 3, 4, 7, 8, 8, 12, 13, 14, 18, 20, 21, 22, 23, 25, 27, 28.

5. Індивідуальні завдання

5.1.1. Теми рефератів

Навчальним планом не передбачено

5.1.2. Теми курсових робіт

Навчальним планом не передбачено

5.1.3. Теми наукових робіт

1. Формування поліцейської деонтології.
2. Вищі заклади освіти України зі специфічними умовами навчання: загальна характеристики та особливості підготовки поліцейських.

3. Принцип верховенства права в діяльності Національної поліції.
4. Інститут Community policing та його зміст: проблеми реалізації в Україні.
5. Техніки та структура професійного спілкування поліцейських.
6. Основні напрями профілактики та подолання професійної деформації поліцейського.
7. Гендерна рівність в поліції: міжнародний та національний аспекти.
8. Європейський кодекс поліцейської етики: фундаментально-діяльнісний чи рекомендаційний документ в діяльності Національної поліції.
9. Національна поліція України в умовах воєнного стану – актуальні зміни у законодавство.
10. Особливості діяльності підрозділів Національної поліції під час запровадження воєнного стану.

6. Методи навчання

Формування знань, вмінь та навичок забезпечується поєднанням лекційних та семінарських занять з виконанням індивідуальних завдань та завдань для самостійної підготовки.

Метою лекційного курсу «Поліцейська деонтологія» є ознайомлення здобувачів вищої освіти з майбутньою професійною діяльністю, вимогами до особистих та професійних якостей поліцейського, а також формування у майбутніх правоохоронців юридичного мислення, світогляду юриста. Викладання поліцейської деонтології допомагає у підготовці професіоналів, які мають високу правосвідомість та правову культуру, які в подальшому зможуть оволодіти необхідними знаннями і практичними навичками для вирішення конкретних питань з юриспруденції; здібних самостійно і грамотно орієнтуватись у сучасних правових відносинах, приймати виважені та обгрунтовані рішення в рамках своєї професійної компетенції.

На семінарських заняттях з дисципліни використовуються методи навчання: коротке пояснення, аналізу, тренування здобувачів вищої освіти для придбання ними навичок у правильному формулюванні складних юридичних понять і категорій.

Самостійна робота за кожною темою передбачає вивчення навчальної літератури згідно з переліком, що додається до навчальної програми дисципліни, матеріалами лекційного фонду.

7. Перелік питань та завдань, що виносяться на підсумковий контроль (залік)

1. Поліцейська деонтологія як складова юридичної деонтології.
2. Поняття і ознаки поліцейської деонтології як навчальної дисципліни.
3. Історія виникнення та етапи становлення поліцейської деонтології.
4. Основні завдання і функції поліцейської деонтології.
5. Предмет поліцейської деонтології та його структура.

6. Нормативні основи поліцейської деонтології.
7. Методологія, принципи, функції та завдання поліцейської деонтології.
8. Зв'язок поліцейської деонтології з іншими юридичними та суспільними дисциплінами.
9. Значення вивчення поліцейської деонтології для правоохоронців
10. Походження та зміст поняття «поліція».
11. Поняття поліцейської діяльності, її ознаки, види та принципи.
12. Суб'єкти і об'єкти поліцейської діяльності: поняття, види.
13. Поняття поліцейської діяльності.
14. Співвідношення поліцейської діяльності та правоохоронної діяльності.
15. Генезис поліцейської діяльності.
16. Зміст, система та види поліцейської діяльності.
17. Форми і методи здійснення поліцейської діяльності.
18. Суб'єкти і об'єкти поліцейської діяльності: поняття, види та принципи.
19. Національна поліція України як суб'єкт поліцейської діяльності.
20. Поняття Національної поліції України, система та структура її органів.
21. Поняття про внутрішній імператив службового обов'язку як важливої категорії поліцейської деонтології.
22. Принципи та завдання діяльності Національної поліції України.
23. Діяльність органів Національної поліції України в умовах воєнного стану.
24. Забезпечення прав і свобод людини в поліцейській діяльності.
25. Гендерна рівність в органах Національної поліції.
26. Напрями сприяння гендерній рівності в поліцейській діяльності.
27. Поліцейський омбудсмен.
28. Міжнародні стандарти професійної діяльності юристів: загальна характеристика.
29. Міжнародні та європейські етичні стандарти правоохоронної діяльності.
30. Деонтологічні стандарти організації та діяльності Національної поліції України.
31. Морально-етичні стандарти професійної діяльності поліції іноземних держав.
32. Міжнародні стандарти поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку. Деонтологічні документи у сфері охорони правопорядку. Резолюція 34/169 (1979) Генеральної Асамблеї ООН «Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку».
33. Основні принципи застосування сили та вогнепальної зброї. Резолюція № 690 (1979) Парламентської асамблеї Ради Європи «Декларація про поліцію». Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб (1996).
34. Основні положення професійної етики працівників органів поліції.
35. Етичні норми поліцейської діяльності: загальні вимоги.
36. Етичні засади окремих слідчих дій та оперативно-розшукових заходів в діяльності поліції.
37. Етика поліцейського спілкування з населенням.

38. Ділове спілкування працівника поліції з іноземними громадянами.
39. Взаємодія поліції з громадськістю та іншими державними органами.
40. Інститут Community policing: генезис і сучасність.
41. Підзвітність і прозорість поліцейської діяльності громадянському суспільству.
42. Тактика ділового спілкування поліцейського з населенням в умовах дії воєнного стану.
43. Культура суспільства та людини. Особливості професійної культури.
44. Поняття та види професійної культури працівників поліції.
45. Професійний обов'язок, дисципліна і законність у діяльності органів поліції.
46. Правова культура працівника поліції: поняття та її види.
47. Політична та інформаційна культура працівника поліції.
48. Психологічна культура поліцейського, її структура. поняття психіки й психічного складу особи: інтелект, почуття (емоції), воля.
49. Важливість психологічної підготовки поліцейських для вирішення тактично-оперативних завдань в умовах воєнного стану.
50. Естетична культура поліцейського.
51. Службовий етикет поліцейського.
52. Моральна культура поліцейського: поняття та структура, культура моральної свідомості та культура моральної поведінки поліцейського.
53. Соціальні конфлікти та їх прояв у сфері поліцейської діяльності.
54. Роль ризику у професійній діяльності поліцейського та управління ним в умовах воєнного стану.
55. Формування психологічного клімату в колективі.
56. Шляхи подолання конфліктів у поліцейській діяльності.
57. Професійна правосвідомість працівника поліції.
58. Поняття професійної деформації поліцейського.
59. Причини й умови професійної деформації поліцейського.
60. Основні напрями профілактики та подолання професійної деформації поліцейського.

8. Критерії та засоби оцінювання результатів навчання здобувачів

Контрольні заходи оцінювання результатів навчання включають в себе поточний та підсумковий контроль.

Засобами оцінювання результатів навчання можуть бути: залік; тестові завдання; цільові виступи; доповіді, презентації результатів виконаних завдань та досліджень; інші види індивідуальних та групових завдань.

Поточний контроль.

До форм поточного контролю належить оцінювання:

- рівня знань під час семінарських занять;
- якості виконання індивідуальної та самостійної роботи.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять і має на меті перевірку набутих здобувачем вищої освіти (далі – здобувач)

знань, умінь та інших компетентностей з навчальної дисципліни.

У ході поточного контролю проводиться систематичний вимір приросту знань, їх корекція. Результати поточного контролю заносяться викладачем до журналів обліку роботи академічної групи за національної системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Оцінки за самостійну та індивідуальну роботу виставляються в журналі обліку роботи академічної групи окремою графою за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»). Результати цієї роботи враховуються під час виставлення підсумкових оцінок.

При розрахунку успішності здобувачів в Університеті враховуються такі види робіт: навчальні заняття (семінарські); самостійна та індивідуальна роботи (виконання домашніх завдань, ведення конспектів першоджерел та робочих зошитів, виконання розрахункових завдань, підготовка цільових виступів, наукових робіт, публікацій, моделей, комп'ютерних програм, виступи на наукових конференціях, семінарах та інше). Вони оцінюються за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Здобувач, який отримав оцінку «незадовільно» за навчальні заняття або самостійну роботу, зобов'язаний перекласти її.

Загальна кількість балів (оцінка), отримана здобувачем за семестр перед підсумковим контролем, розраховується як середньоарифметичне значення з оцінок за навчальні заняття та самостійну роботу, та для переводу до 100-бальної системи помножується на коефіцієнт **10**.

$$\begin{array}{l} \text{Загальна} \\ \text{кількість балів} \\ \text{(перед} \\ \text{підсумковим} \\ \text{контролем)} \end{array} = \left(\begin{array}{l} \text{Результат} \\ \text{навчальних} \\ \text{занять} \\ \text{за семестр} \end{array} + \begin{array}{l} \text{Результат} \\ \text{самостійної} \\ \text{роботи за} \\ \text{семестр} \end{array} \right) / 2 * 10$$

Підсумковий контроль.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному ступені вищої освіти або на окремих його завершених етапах.

Для обліку результатів підсумкового контролю використовується поточно-накопичувальна інформація, яка реєструється в журналах обліку роботи академічної групи. Результати підсумкового контролю з дисциплін відображаються у відомостях обліку успішності, навчальних картках здобувачів, залікових книжках. ***Присутність здобувачів на проведенні підсумкового контролю (заліку) обов'язкова.*** Якщо здобувач вищої освіти не з'явився на підсумковий контроль (залік), то науково-педагогічний працівник ставить у відомість обліку успішності відмітку «не з'явився».

Підсумковий контроль (залік) оцінюється за національною шкалою. Для переводу результатів, набраних на підсумковому контролі, з національної системи оцінювання в 100-бальну вводиться коефіцієнт **10**, таким чином максимальна кількість балів на підсумковому контролі (заліку), які використовуються при розрахунку успішності здобувачів, становить - **50**

Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру та балів, набраних на підсумковому контролі (заліку).

$$\text{Підсумкові бали навчальної дисципліни} = \text{Загальна кількість балів (перед підсумковим контролем)} + \text{Кількість балів за підсумковим контролем}$$

Здобувач вищої освіти, який під час складання підсумкового контролю (екзамен, залік) отримав незадовільну оцінку, складає його повторно. Повторне складання підсумкового екзамену чи заліку допускається не більше двох разів з кожної навчальної дисципліни: один раз – викладачеві, а другий – комісії, до складу якої входить керівник відповідної кафедри та 2-3 науково-педагогічних працівника.

Оскільки дисципліна вивчається протягом одного семестру з семестровим контролем у формі заліку, то результат вивчення дисципліни визначається кількістю балів, набраних у поточному семестрі.

$$\text{Підсумкові бали навчальної дисципліни} = \text{Підсумкові бали за поточний семестр}$$

Критерії оцінювання навчальної дисципліни
(денна форма навчання)

Робота під час навчальних занять	Самостійна та індивідуальна робота	Підсумковий контроль
Отримати не менше 4 позитивних оцінок	Підготувати цільовий виступ, підготувати конспект за темою самостійної роботи	Отримати за підсумковий контроль не менше 30 балів

9. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка	
		Оцінка	Пояснення
97-100	Відмінно («зараховано»)	A	«Відмінно» теоретичний зміст курсу засвоєний цілком, потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані в повному обсязі, відмінна робота без
94-96			
90-93			

			помилкою або з однією незначною помилкою
85-89	Добре («зараховано»)	В	« Дуже добре » теоретичний зміст курсу засвоєний цілком, потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані якістю виконання більшості з них оцінена числом балів, близьким до максимальною, робота з двома-трьома незначними помилками
80-84			
75-79		С	« Добре » - теоретичний зміст курсу засвоєний ЦІЛКОМ, практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані якістю виконання жодного з них не оцінена мінімальним числом балів, деякі вати завдань виконані з помилками, робота з декількома незначними помилками, або з однією-двома значними помилками
70-74	Задовільно («зараховано»)	D	« Задовільно » - теоретичний зміст курсу засвоєний частково, але прогалини не носять істотний характер, потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчати навчальних завдань виконана, деякі з виконаних завдань містять помилки, робота з трьома значними помилками
65-69			
60-64		Е	« Достатньо » - теоретичний зміст курсу засвоєний частково, деякі практичні навички роботи несформовані, частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконана або якістю виконання деяких з них: оцінена числом балів, близьким до мінімального, роботам що задовольняє мінімуму критеріїв оцінки
40-59	Незадовільно («не зараховано»)	FX	« Умовно незадовільно » – теоретичний зміст курсу освоєний частково, необхідні практичні навички роботи не сформовані, більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконано, або якістю їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота, що потребує доробки
21-40			
1-20		F	« Безумовно незадовільно » – теоретичний зміст курсу не освоєно, необхідні практичні навички роботи не сформовані, всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки, додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значимого підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки

10. Рекомендована література

Основна:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Європейський кодекс поліцейської етики (2001). https://hrea.org/wp-content/uploads/2021/02/Recommendation-Rec200110_European-Code-of-Police-Ethics_Ukrainian.pdf.
3. Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб (1996). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_788#Text.
4. Основні принципи, що стосуються ролі юристів (прийняті Восьмим Конгресом ООН, 27 серпня – 7 вересня 1990). <https://studfile.net/preview/5776729/page:8/>.
5. Резолюція 34/169 (1979) Генеральної Асамблеї ООН "Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку". URL: https://zakon.cc/law/document/read/995_282.
6. Резолюція № 690 (1979) Парламентської асамблеї Ради Європи «Декларація про поліцію». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_803#Text.
7. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України: Закон України від 15.03.2018 № 2337-VIII. URL: <https://bit.ly/3H5lzYF>.
8. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>.
9. Про запобігання корупції: закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://bit.ly/3Icc7nD>.
10. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII. URL: <https://bit.ly/3ucpOi1>.
11. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.
12. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 09.07.2023 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
13. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
14. Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських : Наказ МВС України від 09.11.2016 № 1179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16#Text>.
15. Положення про організацію освітнього процесу в Харківському національному університеті внутрішніх справ: Наказ Харківського національного університету внутрішніх справ від 28.01.2021 № 44. URL: <https://bit.ly/3KWxxXw>.
16. Логвиненко І.А., Логвиненко Є.С., Невзоров І.Л., Загуменна Ю.О. Курс лекцій з юридичної деонтології : навч. посіб. / за заг. ред. І. А. Логвиненка, І.Л.Невзорова ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 184 с. URL:

<https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ed4a0090-3bf0-43ec-9b1a-a23d48badb90/content>.

17. Пендюра М. М. Поліцейська деонтологія : курс лекцій : К. : 7БЦ, 2021. 277с. URL:

http://elar.naiau.kiev.ua/bitstream/123456789/17071/1/Поліцейська%20деонтологія_Пендюра%20Максим%20Миколайович.pdf.

18. Поліцейська деонтологія: навчальний посібник / за заг. ред. В.Я.Марковського. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 316 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/3515>.

19. Поліцейська деонтологія : навч. посібник / кол. авт. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. 144 с. URL: https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/10738/1/макет_ПД_навч_посіб-1.pdf.

20. Юридична деонтологія. Від навчання до практики : навч. посібник / Л. В. Радовецька, С. П. Ляковська, О. О. Тихомиров та ін. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2019. 296 с.

Додаткова:

1. Адміністративно-юрисдикційна діяльність органів Національної поліції [Текст]: навч. посіб. / [авт.кол.: В.М. Білик, С.Г. Братель, В.І. Варивода та ін. ; за ред. В.А. Кулікова]. Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2023. 285 с. URL: <https://elar.naiau.kiev.ua/handle/123456789/29361>

2. Адміністративна діяльність поліції в умовах воєнного стану [: довідник] / [Безпалова О. І., Чишко К. О., Бахаєва А. С., Макаренко В. С.; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ]. Харків, 2022. 105 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/17143>

3. Бабенко А.М., Борисова О.О. Юридична деонтологія: навчальний посібник. Одеса: ОДУВС, 2022. 176 с. URL: <https://dspace.oduvs.edu.ua/items/7d71c16f-100d-4f96-92f7-fb54895e7967>.

4. Березняк В. С., Демичева А. В. Дотримання прав та свобод людини та громадянина в діяльності Національної поліції: аналітичний огляд. Дніпро: ДДУВС, 2023. 48 с. URL: <https://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/10963>.

5. Бугайчук, К. Л. Підготовка працівників поліції у зарубіжних країнах: інформ.-практ. довід.: ч.1; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2021. 140 с. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/10975>.

6. Бугайчук, К. Л. Підготовка працівників поліції у зарубіжних країнах: інформаційно-практичний довідник: частина 2; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 168 с. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/12521>.

7. Вілсон П. Практичний посібник для поліцейських, що взаємодіють із громадськістю. / за ред. Є. Зимич, О.Чернишенко, Ю. Загуменної; Консультативна Місія Європейського Союзу. Харків : EUAM, 2018. 49 с. URL:<https://dspace.univd.edu.ua/items/6fc7c6cb-a5c1-466d-afb5-0af99db3a4f4>.

8. Доценко, В. В. Використання інноваційних технологій у процесі

формування психологічної культури поліцейського. *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : зб. наук. пр. [конф. (м. Харків, 31 трав. 2019 р.)] / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. тактич. та спец.-фіз. підгот. ф-ту № 2. Харків: ХНУВС, 2019. С. 114–117. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/8693>.

9. Євдокімова, О. О. Психологія професіогенезу керівника системи МВС України: моногр. / Євдокімова О.О., Бойко-Бузиль Ю.Ю.; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ФОП Бровін О. В. 2023. 320 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/19309>.

10. Загуменна Ю.О., Лазарєв В.В. Відомча нормотворчість в Україні: досвід комплексного аналізу : монографія. Харків : Планета-Прінт , 2021. 228 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/510fbb8e-04b9-495d-843b-dccde26ce5d4/content>.

11. Загуменна Ю.О. Зарубіжна практика функціонування ювенальної юстиції. *Сучасна європейська поліцейстика та можливості її використання в діяльності Національної поліції України*: зб. тез доп. учасників міжнар. наук.-практ. конф.(Харків, 11 квіт. 2019 р.). Харків: ХНУВС, 2019. С. 108-110. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/bitstreams/50d6632c-a91c-4360-a728-bd73d181a6f5/download>.

12. Логачев М. Г. Правові та психологічні аспекти застосування поліцією вогнепальної зброї: навч. посіб.; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2018. 232 с. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/3518>.

13. Конфліктологія: загальна та юридична : підручник / Л. М. Герасіна, М.П. Требін, О.М. Сахань, В. Д. Воднік ; за заг. ред. Л.М. Герасіної. Харків: Право, 2021. 224 с. URL: https://pravo-izdat.com.ua/index.php?route=product/product/download&product_id=4403&download_id=1423.

14. Перша психологічна допомога в гострих стресових ситуаціях: навч.-практ. посіб. / [Моргунов О. А., Федоренко О. І., Мілорадова Н. Е. та ін.], за заг. ред. О. А. Моргунова; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2022. 84 с. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/15235>.

15. Поліцейстика: наука та освіта в персоналіях : довідник / за заг. ред. В. В. Сокурєнка, Д. В. Швеця, С. С. Вітвіцького, Р. А. Сербина, О. М. Балинської, Л. Р. Наливайко, М. В. Корнієнка, Є. С. Назимка. ; Одес. держ. ун-т внутр. справ, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Нац. акад. внутр. справ, Донец. держ. ун-т внутр. справ, Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів-Торунь : Liha-Pres, 2023. 244 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/17818>.

16. Поліцейська діяльність : підручник / С. С. Вітвіцький, В. С. Тулінов О.М. Мердова та ін.; за заг. ред. проф. С. С. Вітвіцького. Київ : ВД Дакор, 2021. 372 с. URL: <https://dnuvs.in.ua/wp-content/uploads/2022/09/policzejska-diynalnist.pdf>.

17. Поліцейська діяльність : навч. посіб. / авт.кол.: В.О. Басс, В.М.

Білик, С.Г. Братель, В.І. Варивода та ін.; за ред. В.А. Кулікова. Київ: ФОП Маслаков, 2021. 563 с. URL: <http://elar.naiau.kiev.ua/jspui/handle/123456789/23930>.

18. Посібник для підвищення кваліфікації працівників органів та підрозділів Національної поліції України / О. Безпалова, К. Бугайчук, А. Войціховський та ін. ХНУВС. 2019. 132 с. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/7156>.

19. Права людини в діяльності поліції. Практичний посібник. URL: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/12804.pdf>

20. Професійна етика. Мультимедійний навчальний практикум. URL: <https://arm.naiau.kiev.ua/books/professional%20ethics/info/vstup.html>.

21. Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 24 берез. 2023 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Наук. парк «Наука та безпека». Вінниця : ХНУВС, 2023. 236 с. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/16265>.

22. Професійна підготовка працівників патрульної поліції: зміст і перспективні напрями : монографія / В. В. Бондаренко. К. : ФОП Кандиба Т.П., 2018. 524 с. URL: <http://elar.naiau.kiev.ua/jspui/handle/123456789/8055>.

23. Професійна етика юриста : навчально-методичний посібник (у схемах) / за наук. ред. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 108 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/2357>.

24. Розвиток кадрового потенціалу та соціальний захист працівників Національної поліції України, ветеранів ОВС та НПУ, учасників бойових дій та членів їх сімей: навчальний посібник / Андрієнко І.С., Дришлюк В.І., Пишна А.Г. та інші. Одеса : Одеський державний університет внутрішніх справ, 2023. 142 с. URL: <https://dspace.oduvs.edu.ua/handle/123456789/6732>.

25. Сокурєнко, В. В. Морально-психологічна підготовка поліцейських до служби в умовах війни. *Особистість, суспільство, війна*: тези доп. учасників міжнар. психолог. форуму (м. Харків, 7 квіт. 2023 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2023. С. 208-210. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/items/afd5c446-c0fb-42a1-be1e-80b52d174bda>.

26. Федоренко О. Сутність і складові професійної культури працівників правоохоронних органів. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2019. Вип. 4. URL: <http://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/pedvisnyk/article/view/251>.

27. Швець Д.В., Кісіль З.Р. Професійна деформація співробітників Національної поліції України: юридико-психологічний вимір. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2023. № 3. С. 301–305. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/8693>.

28. Швець, Д. В. Психологічні та правові засади формування особистості поліцейського в Україні: монографія. МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків: Майдан, 2018. 518 с. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/5534>.

29. Юридична психологія : підручник / за заг. ред. О. М. Бандурки ;

Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : Майдан, 2018. 684 с. URL: <https://univd.edu.ua/science-issue/issue/3874>.

30. Code of Ethics. A Code of Practice for the Principles and Standards of Professional Behaviour for the Policing Profession of England and Wales. URL: https://assets.college.police.uk/s3fs-public/2021-02/code_of_ethics.pdf.

31. The European Code of Police Ethics. URL: <https://polis.osce.org/european-code-police-ethics>.

Інформаційні ресурси в інтернеті:

1. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <http://portal.rada.gov.ua/>.

2. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua/>.

3. Офіційний сайт Ради національної безпеки і оборони України. URL: <http://www.rainbow.gov.ua>.

4. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/>.

5. Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/>

6. Офіційний сайт Уповноваженого Верховної Ради України. URL: <http://www.ombudsman.kiev.ua>.

7. Офіційний веб-сайт Міністерства внутрішніх справ України. URL: <https://mvs.gov.ua/>. <https://www.npu.gov.ua/>.

8. Офіційний веб-сайт Офісу Генерального прокурора. URL: <https://www.gp.gov.ua/>.

9. Офіційний веб портал судової влади в Україні. URL: <https://court.gov.ua/>.

10. Офіційний веб-сайт Верховного Суду. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/>.

11. Єдиний реєстр судових рішень в Україні. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>.

12. Рішення щодо України, винесені Європейським судом з прав людини. <https://minjust.gov.ua/m/rishennya-schodo-ukraini-vineseni-evropeyskim-sudom-z-prav-lyudini>.

13. Практика ЄСПЛ. Український аспект. URL: <https://www.echr.com.ua/>.

14. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbu.gov.ua/>.

15. Національна бібліотека України ім. Ярослава Мудрого. URL: <https://nlu.org.ua/>.

16. Наукова бібліотека ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка. URL: www.library.univ.kiev.ua.

17. Національна юридична бібліотека. URL: http://irbis-nbu.gov.ua/info_law.html.

18. Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія». URL: <http://www.ukma.kiev.ua/ukmalib>.

19. Юридична бібліотека Школи права Йелльського університету. URL: <http://www.law.yale.edu/library/>.
20. Повні тексти юридичних книг (бібліотека Князева). URL: <https://www.ebk.net.ua/>.
21. Бібліотека ДДУВС. URL: <https://dduvs.edu.ua/biblioteka/>.
22. Бібліотека ДонДУВС. URL: <https://dnuvs.in.ua/viddily-ta-viddilennya/zagalna-biblioteka>.
23. Бібліотека ЛьвДУВС. URL: <https://www1.lvduvs.edu.ua/elektronnyi-kataloh>.
24. Бібліотека НАВС. URL: <https://dn.naiu.kiev.ua/?lang=ru>
25. Бібліотека ОДУВС. URL: https://oduvs.edu.ua/department/zahalna_biblioteka.
26. Бібліотека ХНУВС. URL: <https://lib.univd.edu.ua/>.